

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра української літератури

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філологічного факультету

проф. Борис БУНЧУК

“5” вересня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

“Біблія і культура”

вибіркова

Освітньо-професійна програма “Українська мова та література”

Спеціальність 035 Філологія

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Рівень вищої освіти другий магістерський

філологічний факультет

(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання українська

Чернівці 2022 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Біблія і культура» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Українська мова та література» другого рівня вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки, що затверджена Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол №5 від 27 квітня 2022 р.).

Розробник: Антофійчук Володимир Іванович – професор кафедри української літератури, доктор філологічних наук.

Затверджено на засіданні кафедри української літератури

Протокол № 1 від 30 серпня 2022 року

Завідувач кафедри

Валентин МАЛЬЦЕВ

Схвалено методичною радою філологічного факультету

Протокол № 2 від 5 вересня 2022 року

Голова методичної ради
філологічного факультету

Алла АНТОФІЙЧУК

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни полягає у розгляді закономірностей і своєрідності рецепції біблійних ідей і образів українською та світовою культурою. Курс покликаний навчити студентів:

- розуміти специфіку Біблії як геніальної пам'ятки світової культури;
- сприймати пізнавальну й естетичну природу Біблії як літературно-мистецьке явище;
- визначати особливості взаємодії Біблії і літературно-мистецького твору;
- встановлювати історико-культурну й мистецьку цінність пам'яток, створених на біблійній основі;
- характеризувати вплив християнства на розвиток українського художнього слова;
- встановлювати зв'язок Біблії з розвитком українського і світового письменства;
- розкривати місце і роль Біблії у розвитку сучасної земної цивілізації.

Внаслідок вивчення курсу "Біблія і культура" студенти пізнають кращі світові зразки в обробці традиційних структур і водночас збагнуть своєрідність національних здобутків в осягненні біблійного сюжетно-образного матеріалу.

Вивчення курсу дає можливість студентам прилучитися до самостійного аналізу текстів різних культурно-історичних періодів, написаних на основі біблійного сюжетно-образного матеріалу, простежити той чи той художній твір у його синхронії та діахронії із національною і світовою літературою. При цьому студенти поглиблюють свої знання і навички в застосуванні різних методів і методик літературознавчого аналізу.

У результаті вивчення курсу студент повинен оволодіти такими **компетентностями:**

Загальні:

ЗК-3 Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-12 Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Фахові:

ФК-2 Здатність осмислювати літературу як полісистему, розуміти еволюційний шлях розвитку вітчизняного і світового літературознавства.

ФК-3 Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки.

Програмними результатами навчання є:

ПР-3 Застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості дослідження в конкретній філологічній галузі.

ПР-4 Оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.

ПР-9 Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації.

ПР-10 Збирати й систематизувати мовні, літературні, фольклорні факти, інтерпретувати й перекладати тексти різних стилів і жанрів (залежно від обраної спеціалізації).

ПР-20 Оцінювати історію літературного життя на Буковині у зв'язках з народною творчістю, культурою українців та інших етносів, книговидавничою і журналістською справою; розуміти міжмистецьку взаємодію Біблії і культури, письменства і кіно, аналізувати взаємозв'язки явищ і фактів української літератури з відповідними явищами і фактами літератури національних спільнот України.

Студент повинен знати:

- історію постання біблійного канону та його роль у культурі земної цивілізації;
- основний зміст біблійних книг Старого та Нового завітів, їх зв'язок із літературою та мистецтвом;
- історію перекладів Біблії;
- переклади Біблії українською мовою;
- основні старозаповітні образи та своєрідність їх трансформації в літературі й мистецтві;
- основні новозаповітні образи та своєрідність їх трансформації в літературі й мистецтві;
- жанрову специфіку біблійного тексту та її вплив на літературу й мистецтво;
- зміст основних творів української та світової літератури, написаних на основі біблійного тексту;
- основні живописні, скульптурні, музичні та інші твори, що постали на ґрунті біблійних оповідей;
- основні крилаті вислови біблійного походження.

Студент повинен уміти:

- сприймати Біблію як геніальну пам'ятку світової культури;
 - правильно інтерпретувати основні біблійні оповіді;
 - аналізувати літературні твори, написані на основі біблійного сюжетно-образного матеріалу;
 - характеризувати основні біблійні жанри;
 - аналізувати мистецькі твори на біблійні сюжети;
 - аргументувати теоретичні міркування переконливими прикладами;
 - аналізувати художні особливості окремого твору на біблійну тему;
 - виконувати творчі завдання, пов'язані з дописуванням і продовженням біблійних колізій;
- самостійно готуватися до практичних занять.

2. Структура навчальної дисципліни

Біблія і культура												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	1	2	3	90	3	14	16			60		залік
Заочна	1	2	3	90	3	4	8			78		залік

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. СТАРОЗАПОВІТНИЙ СЮЖЕТНО-ОБРАЗНИЙ МАТЕРІАЛ У СВІТОВІЙ КУЛЬТУРІ (1)												
Тема 1. Вступ. Мета і завдання курсу. Біблія як пам'ятка світової культури. Біблія та українське письменство: літературознавчий дискурс.	6	2				4	7	1					6
Тема 2. Особливості християнського мистецтва та його вплив на світову культуру.	8	2				6	9	1					8
Тема 3. Образи П'ятикнижжя Мойсеєвого та ідеї книг пророків в українській і світовій культурі. Мотив Каїна.	10	2	2			6	9		1				8
Тема 4. Образ Мойсея в українській літературі.	8		2			6	9		1				8
Разом за ЗМ 1	32	6	4			22	34	2	2				30
Теми лекційних	Змістовий модуль 2.												

заняць	СТАРОЗАПОВІТНИЙ СЮЖЕТНО-ОБРАЗНИЙ МАТЕРІАЛ У СВІТОВІЙ КУЛЬТУРІ (2)											
	Тема 1. Повчально-поетичні книги та їх відгомін в українській і світовій культурі.	10	4				6	9		1		
Тема 2. Псалом в українській літературі.	10		4			6	7	1				6
Тема 3. Мотиви Пісні пісень в українській літературі.	8		2			6	9		1			8
Разом за ЗМ 2	28	4	6			18	25	1	2			22
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 3. ІДЕЇ ТА ОБРАЗИ НОВОГО ЗАПОВІТУ У СВІТОВІЙ КУЛЬТУРІ.											
Тема 1. Сюжети і образи Нового Заповіту та їх трансформація у світовій культурі.	10	2	2			6	11	1	2			8
Тема 2. "Комплекс Юди Іскаріота".	6		2			4	6					6
Тема 3. "Комплекс Понтія Пілата".	8		2			6	6					6
Тема 4. Підсумки курсу.	6	2				4	8		2			6
Разом за ЗМ 3	30	4	6			20	31	1	4			26
Усього годин	90	14	16			60	90	4	8			78

3. Самостійна робота

№	Назва теми
1.	Псалом у "Повісті временних літ".
2.	Образ Божої Матері в давній українській літературі.
3.	Біблійна основа художньої творчості Григорія Сковороди.
4.	Молитовні інтонації у творчості Тараса Шевченка.
5.	Роль біблійних епіграфів у поезії Тараса Шевченка.
6.	Своєрідність трансформації біблійного матеріалу в циклі Тараса Шевченка "Давидові псалми".
7.	Трансформація книг пророків у творчості Тараса Шевченка.
8.	Образ Божої Матері у творчості Тараса Шевченка.

9.	Своєрідність трансформації образу Мойсея у творчості Івана Франка.
10.	Поєма Івана Франка "Смерть Каїна" в контексті української літератури кінця ХІХ – початку ХХ ст.
11.	Біблійні мотиви в поезії Лесі Українки.
12.	Біблійно-християнський контекст драматичної поеми Лесі Українки "Одержима".
13.	Євангельська основа драматичної поеми Лесі Українки "Руфін і Прісцілла".
14.	Драматична поема Лесі Українки "На полі крові" і проблема зради в українській літературі кінця ХІХ – початку ХХ ст.
15.	Старозавітні мотиви в драматичних поемах Лесі Українки.
16.	Біблійні мотиви в поезії Павла Тичини.
17.	Біблійні поеми Володимира Сосюри.
18.	"Останній пророк" Леоніда Мосендза як біблійний роман.
19.	Образ євангельського зрадника у творчості Романа Іваничука.
20.	Євангельська основа роману Романа Іваничука "Євангеліє від Томи".
21.	Християнська традиція в оповіданнях Наталени Королевої.
22.	Біблійні мотиви в романі Івана Багряного "Сад Гетсиманський".
23.	Жанр псалма в поезії Дмитра Павличка.
24.	Біблійні мотиви в сучасній українській літературі.
25.	Біблійно-християнський контекст прози Марії Матіос.
26.	Образ Ісуса Христа в українській літературі ХХ ст.
27.	Образ Божої Матері українській літературі ХХ ст.
28.	Образ Іоана Хрестителя українській літературі ХХ ст.

4. Методи контролю

Види та форми контролю

Формами поточного контролю є письмова (есе, реферат, творча робота) відповідь студента.

Формами підсумкового контролю є залік.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінка А (90 – 100 балів) або "зараховано" виставляється за відповідь, яка містить вичерпне за сумою поданих знань розкриття усіх запитань, розгорнуту аргументацію кожного з положень, побудована логічно й послідовно, розкриває питання від його нижчих до вищих рівнів, а також містить приклади, які дозволяють судити про повно ту уявленість студента з поставленого питання. Відповідь повинна бути викладена гарною, багатомовною, відзначатися точним вживанням термінів, містити посилання на засвоєну навчальну літературу.

Оцінка В (80 – 89 балів) або "зараховано" виставляється за відповідь, яка містить повне, але не вичерпне за сумою виявлених знань висвітлення усіх запитань, що містяться в білеті, скорочену аргументацію головних положень, допущено порушення логіки й послідовності викладу матеріалу, а розуміння

теоретичних питань не підкріплено ілюстраціями. У відповіді допускаються стилістичні помилки, неточне вживання термінів, довільне витлумачення фактів.

Оцінка C (70 – 79 балів) або "зараховано" виставляється за відповідь, яка містить недостатньо вичерпне за сумою виявлених знань висвітлення питань, що містяться в білеті, відсутня аргументація головних положень, допущено порушення логіки й послідовності викладу матеріалу, а наведені приклади з практики не відповідають теоретичним моментам даного курсу. У відповіді допускаються стилістичні помилки, неточне вживання термінів, довільне витлумачення фактів. Крім того, таким балом може бути оцінений студент, який протягом семестру не виявляв відповідних знань з даного курсу, але на заліку успішно відповів на поставлені теоретичні та практичні завдання.

Оцінка D (60 – 69 балів) або "зараховано" виставляється за відповідь, яка містить неповне за сумою виявлених знань висвітлення усіх питань, поверхово аргументує положення, у викладі допускає композиційні диспропорції, порушення логіки й послідовності викладу матеріалу, не ілюструє теоретичні положення прикладами. Мова відповіді рясніє помилками, наявне неправильне слово- й терміновживання.

Оцінка E (50 – 59 балів) або "зараховано" виставляється за відповідь, яка містить неповне за сумою виявлених знань висвітлення усіх питань або за незнання окремого питання із загальної кількості поставлених. У викладі студента допущені композиційні диспропорції, порушення логіки й послідовності викладу матеріалу. Студент не може відтворити основні теоретичні положення, але наводить окремі приклади з історико-літературного матеріалу. Мова відповіді рясніє помилками, наявне неправильне слово- й терміновживання, немає розуміння окремих літературознавчих термінів.

Оцінка FX (35 – 49 балів) або "незараховано" виставляється у разі, коли студентом протягом навчального семестру набрано недостатню кількість балів за змістові модулі, він не може бути допущеним до складання заліку. У випадку, якщо студент допущений, але його відповідь на заліку містить неправильне висвітлення питань, помилкову аргументацію, допускаються помилкові умовиводи, неправильне посилання на факти та їхнє витлумачення, мова близька до суржику, він також може бути оцінений незадовільно.

Оцінка F (1 – 34 балів) або "незараховано" виставляється у разі, коли студентом протягом навчального семестру набрано недостатню кількість балів за змістові модулі, він не може бути допущеним до складання заліку. У випадку, якщо студент допущений, але відповісти на поставлені запитання на заліку він не може або відповідає неправильно, а також не може дати відповідь на жодне із поставлених додаткових запитань, така відповідь оцінюється незадовільно.

5. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)	Кількість балів (залік)	Сумарна к-ть балів
---	-------------------------	--------------------

Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2			Змістовий модуль 3					
T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T1	T2	T3	T4	40	100
5	5	5	5	6	6	6	6	5	6	5		

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
60-69	D	задовільно	
50-59	E		
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. Рекомендована література (основна)

1. Антофійчук В. Євангельські образи в українській літературі ХХ століття : монографія. Чернівці: Рута, 2001. 335 с.
2. Антофійчук В., Гавріл А. Давня українська література і Біблія : жанри, образи, ідеї : монографія. Чернівці : Родовід, 2017. 248 с.
3. Антофійчук В. "На арфі Господній..." : Біблійний інтертекст у поезії Дмитра Загула. Чернівці : Букрек, 2020. 64 с.
4. Антофійчук В. Біблійні контексти української прози (Від Середньовіччя до сьогодення) : монографія. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2021. 316 с.
5. Бовсунівська Т. Традиція "переложень" псалмів Давидових в українській літературі ХІХ ст. *Біблія і культура* / ред. А. Нямцу. Вип. 3. Чернівці : Рута 2001. С. 117 – 120.
6. Випасняк Г. Агіографічні мотиви в сучасній українській прозі : монографія. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2012. 252 с.
7. Даниленко І. Молитва як літературний жанр : генеза та еволюція : монографія. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. 304 с.
8. Жулинський М. Християнство і національна культура. *Біблія і культура* / ред. А. Нямцу. Вип. 1. Чернівці : Рута, 2000. С. 6 – 8.

9. Колодний А. Християнські засади національної культури. *Історія української культури* : У 5 т. К.: Наук. думка, 2003. Т. 3. С. 43 – 67.
10. Лановик З. *Hermeneutica Sacra* : монографія. Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2006. 587 с.
11. Левченко Н. Біблійна герменевтика в давній українській літературі : монографія. Харків : Майдан, 2018. 392.
12. Ліствиця Якова : збірник статей на пошану професора Леоніда Ушкалова з нагоди його шістдесятиліття / упоряд. Н. Левченко; наук. ред. Р. Мельників. Харків : Майдан, 2016. 490 с.
13. Матушек О. Проповіді Лазаря Барановича в дискурсі українського Бароко : монографія. Харків : Майдан, 2013. 360 с.
14. Мельник Я. Іван Франко й *Biblia arсstурna*. Львів : Вид-во Українського Католицького Університету, 2006. 512 с.
15. Мишанич О. Біблія і давня українська література. *Біблія і культура* / ред. А. Нямцу. Вип. 1. Чернівці : Рута, 2000. 9 – 13.
16. Мороз Л. Погляд на історію української літератури в аспекті християнської духовності (філософсько-теологічному). *Біблія і культура* / ред. А. Нямцу. Вип. 1. Чернівці : Рута, 2000. С. 6 – 8.
17. Набитович І. Універсум *sacrum*'у у художній прозі (від Модернізму до Постмодернізму) : монографія. Дрогобич-Люблін : Посвіт, 2008. 600 с.
18. Нямцу А. Миф. Легенда. Література (Теоретические аспекты функционирования) : монографія. Чернівці : Рута, 2007. 520 с.
19. Образ Христа в українській культурі : збірник наук. праць. Вид. 2-ге / В. Горський, Ю. Сватко, О. Киричок та ін. Київ : ВД "КМ Академія", 2003. 200 с.
20. Пелешенко Ю. Українська література пізнього Середньовіччя (друга половина XIII – XV ст.) : Джерела. Система жанрів. Духовна інтенція. Постаті : монографія. Київ : Стилос, 2012. 480 с.
21. Савенко О., Білоус П. Християнська символіка в українській середньовічній літературі : монографія. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2018. 220 с.
22. *Sacrum і Біблія в українській літературі* / за ред. І. Набитовича. Lublin : Wydawnictwo Ingvart, 2008. 812 с.
23. Сулима М. Українська драматургія XVII – XVIII ст. Київ : ПЦ "Фоліант"; ВД "Стилос", 2005. 368 с.
24. Сулима В. Біблія і українська література : навч. посібник. Київ : Освіта, 1998. 400 с.
25. Сидоренко Т. Іменем Марії : Образ Богородиці в християнській ліриці Івана Величковського. *Дивослово*. 2003. № 7. С. 13 – 15.

26. Яковина О. Метафізика в поезії : Україна XVII століття : монографія. Львів : Науково-видавничий центр "Опілля-Л", 2010. 216 с.

**Рекомендована література
(додаткова)**

1. Абрамович С. Аксиологія Біблії : нариси. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 121 с.
2. Антофійчук В. Біблія і українська література XX століття : історико-літературні аспекти. *Матеріали V конгресу Міжнародної асоціації україністів : Літературознавство*. Чернівці : Рута, 2003. Кн. 2. С. 191 – 195.
3. Антофійчук В. І. "Біблія і культура" : здобутки й перспективи дослідження. *Біблія і культура* : Вип. 7 / ред. А. Нямцу. Чернівці : Рута, 2005. С. 121 – 125.
4. Антофійчук В. І. Українська євангельська проза XX століття : деякі питання поетики. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. Вип. 11. Ужгород : Вид-во УжНУ "Говерла". С. 20 – 25.
5. Антофійчук В. Євангельська проза Наталени Королевої. *Ukraina : teksty i konteksty. Księga Jubileuszowa Profesorowi Stefanowi Kozakowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Warszawa, 2007. С. 439 – 449.
6. Антофійчук В. І. Новий Завіт і українська література: теоретичні аспекти. *Romanoslavica*. Vol. XLIV. București : Editura universității din București, 2009. P. 45 – 54.
7. Антофійчук В. І. Новий Завіт і українська література : теоретичні аспекти. *Romanoslavica*. Vol. XLIV. București: Editura universității din București, 2009. P. 45 – 54.
8. Антофійчук В. Концепт традиції і його ідеологічна та ідейно-естетична парадигма в романі Леоніда Мосендза "Останній пророк". *Слово і Час*. 2015. № 12. С. 52 – 63.
9. Антофійчук В. Сакральна парадигма ранньої поезії Дмитра Загула. *Слово і Час*. 2017. № 2. С. 44 – 53.
10. Антофійчук В. Параболічна структура нарису/новели-притчі Ольги Кобилянської "За готар". *Слово і час*. 2019. № 3. С. 65 – 69.
11. Бетко І. Святе Письмо в українській поезії: актуальні проблеми дослідження. *Nowy Testament w dziejach i kulturze Europy* / red. T. Jaworski, W. Ryżewicz. Zielona Góra : Wydawnictwo Uniwersytetu Zielono-Górskiego, 2001. S. 295 – 304.
12. Бетко І. Українська релігійно-філософська поезія. Етапи розвитку. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2003. 240 с.

13. Рязанцева Т. Стихія в системі. Європейська метафізична поезія XVII – першої половини XX ст. : мотиво-тематичний комплекс, поетика, стилістика. Київ : Ніка-Центр, 2014. 228 с.
14. Сухарева С. Біблійний вимір української польськокомовної прози поберестейської доби : монографія. Луцьк : РВВ "Вежа" Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 209 с.
15. Чотарі В. Еволюція жанру псалма в українській літературі. Європейський контекст. *Волинь філологічна : текст і контекст. Польська, українська, білоруська та російська літератури в європейському контексті*. Вип. 6 : У 2 ч. Ч. 1. Луцьк : Вежа 2008. С. 294 – 304.
16. Чотарі В. Принципи класифікації біблійних псалмів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Серія : Літературознавство. 2008. № 2 (24). С. 366 – 376.
17. Andriescu Al. Psalmii în literatura română. Iași : Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza", 2004. 353 p.
18. Widengren Geo. Fenomenologia religii. Warszawa: Nomos, 2008. 320 s.

7. Інформаційні ресурси

[http://www.sociology.chnu.edu.ua/res/sociology/Chasopys/Vup1\(9\)/22.pdf](http://www.sociology.chnu.edu.ua/res/sociology/Chasopys/Vup1(9)/22.pdf)

<https://library.ndu.edu.ua/images/2020/13072020.pdf>

<http://zw.ciit.zp.ua/index.php>

http://www.logos-kiev.org/publ/biblijni_motivi_u_svitovomu_zhivopisi/1-1-0-39